

سکه های شرقی

دو فصلنامه اختصاصی سکه شناسی

سال دوم شماره چهار پاییز و زمستان ۱۳۹۶

کاربرد «آیه ملک» در تاریخ نویسی، ادبیات و سکه ها / امیر حسین معینی
نگاهی به نخستین موزة شبکه بانکی کشور / احسان احمدی نایینی
تحریف تاریخ توسط سکه های رومی / شاهن هوسپیان
آرئوس های پارتی / صابر کهنسال
دراخم نقره ملکه بوراندخت / محمدرضا شاهرودی زاده
معرفی سکه المنصور بالله، حسین بن زکریه و مروری کوتاه بر سکه های قرمطیان / فرید مصطفی
اوجان، شهر فراموش شده / حسن اکبری
تاریخ مشهد از ۱۱۶۸ تا ۱۲۱۸ ه.ق به روایت سکه / محمد حسین فالیزکار
نقش خوشنویسی در زیباسازی سکه های ایرانی / شاهرخ هنرجو
معرفی ضرابخانه ها / بهروز کریمی
سکه شناسان نامی / سهیل طاهرخانیان زارع
معرفی کتاب / سکه های باختر و سکه های ساسانی

آرئوس^۱ های پارتی

صابر کهنسال

مقدمه

شاید بتوان ادعا کرد که بعد از هجوم اسکندر مقدونی (۳۳۶-۳۲۳ پ.م.) به قلمرو هخامنشیان، با توجه به غنائم به دست آمده از ایران، که مقدار طلای آن را نه هزار تالان، معادل دویست و سی و چهار هزار کیلوگرم دانسته اند، مقادیر بسیار زیادی از ذخایر طلای هخامنشی به خارج از مرزهای ایران یعنی به اروپا حمل شد.

مورخین و وقایع نویسان باستانی؛ دیودور^۲ و کنت کورث^۳ یک سخن، از مقدار طلایی که اسکندر از ایران به دست آورد، صد و بیست هزار تالان نقره یاد کرده اند (مقدار نه هزار تالان طلا را اگر به نقره تسعیر کنیم، تقریباً صد و بیست هزار تالان نقره خواهد شد). طبق نوشته پلوتارک^۴ «اسکندر کبیر گنج‌های حاصل از تمام گنج‌خانه‌های تسخیر شده ایران را بر بیش از بیست هزار قاطر و پنج هزار شتر سوار کرد و به کشور خود فرستاد.»

می‌توان گفت که اصولاً بعد از خروج گنجینه‌های شاهان پارسی از ایران و ضرب سکه‌های طلا در حجمی وسیع توسط اسکندر مقدونی، که تعداد بسیار زیادی از این سکه‌ها در ضرابخانه‌های خارج از ایران ضرب شده‌اند، ضرب دائمی این سکه‌ها متوقف شد و حتی جانشینان اسکندر هم اقدام به ضرب دائمی سکه‌های طلا نکردند. به همین دلیل، بجز سکه‌های تعداد معدودی از شاهان سلوکی، سکه‌های طلای زیادی از آن دودمان در دست نیست. همین‌طور می‌توان گفت که ضرب سکه‌های طلای شاهان اشکانی هم به قدری کم بود که تا سال‌ها، محققین بر این باور بودند که شاهان اشکانی هیچگاه اقدام به ضرب سکه‌های طلا نکرده‌اند.

به‌غیر از کمبود این فلز گران‌بها در عصر پارتیان یک علت دیگر برای عدم ضرب سکه‌های زرین در سطح گسترده و دائمی توسط شاهان اشکانی، "ارزش" بالای اینگونه سکه‌ها بوده، چون نسبت طلا به نقره معادل $\frac{1}{13}$ به یک تعیین می‌شده است. به عبارت

^۱ یک واحد پولی برای سکه‌های طلا.

^۲ کتاب ۱۷، بند ۶۹

^۳ کتاب ۵، بند ۵

^۴ اسکندر، بند ۱۵

دیگر، یک سکه طلای ۸ گرمی معادل ۶ چهاردرهمی یا ۲۴ درهم نقره است، بنابراین نمی‌توانسته در داد و ستدهای روزمره به آسانی مورد استفاده قرار گیرد.

البته، در یک کتیبه بابلی از سال ۹۳/۹۲ ق.م. به صراحت اشاراتی به تخلیص و استفاده از طلا شده است. متن این کتیبه از ۱۵ شِکِل^۵ و ۴,۵ ماهات^۶ (یک واحد وزن) طلا صحبت می‌کند که جهت تخلیص به شخصی زرگر بنام Nabu-mushetiq-uddi سپرده می‌شود. این کتیبه بصراحت نشان می‌دهد که حداقل در اواخر سلطنت مهرداد دوم طلا در بابل مورد استفاده بوده است.

اما با کشف شدن تعدادی سکه طلا از شاهان اشکانی عده‌ای بر این باور شدند که این سکه‌ها کاملاً جعلی‌اند و بهانه‌های مختلفی برای رد اصالت این سکه‌ها آورده‌اند. بنابراین؛ در این جستار قصد بر بازنگری اصالت یا عدم اصالت سکه‌های طلای اشکانی گزارش شده به ترتیب توالی شاهان آن دودمان داریم.

واژگان کلیدی:

آرئوس، اشکانی، سکه طلا، مهرداد دوم، سیناتروک

الف) مهرداد دوم

در سال ۱۹۶۵ رومن گیرشمن،^۷ باستان‌شناس مشهور فرانسوی، در صد سالگی انتشارات انجمن سکه‌شناسی آمریکا^۸ سکه طلایی از مهرداد دوم (۱۲۱-۹۱ پ.م.) را با وزن ۷,۲ گرم، تحت مقاله‌ای^۹ به عنوان سکه‌ای اصیل معرفی کرده است. سکه مذکور از نظر طرز حکاکی مربوط به ضربخانه ری^{۱۰} می‌شود. این سکه حاصل یک جفت سرسکه‌های یونیک برای ضرب سکه‌های طلا می‌باشد. دکتر غلامرضا فرهاد آثار در اصالت این سکه مردد است و اعتقاد دارد این سکه‌ها از طریق ریخته‌گری تحت فشار^{۱۱} تولید شده‌اند.^{۱۲}

تصویر شماره ۱

⁵ Shekel

⁶ mahat

⁷ Roman Ghirshman

⁸ Centennial publication of the American Numismatic Society

⁹ Trois monnaies parthes inédites

¹⁰ Rhagae

¹¹ Pressure casting

^{۱۲} مکاتبات نگارنده با دکتر آثار - ۱۶ ژوئیه ۲۰۱۷

اثبات اصالت این سکه از طریق روش های علمی، کاری بس دشوار خواهد بود و نیازمند آزمایشات و مطالعاتی است که در قسمت (ب) به آن خواهیم پرداخت.

(ب) مهرداد سوم

در سال ۱۹۹۴ در سفری که مرحوم پروفیسور دیوید سلوود^{۱۳} به ایران داشتند نمونه‌ای از آرئوس مهرداد سوم (۸۷-۸۰ پ.م.) که در یک مجموعه شخصی نگهداری می‌شده را زیر ذره‌بین مطالعه قرار دادند و اصالت آن را تأیید کرده و قرار بر این شد که سکه برای مطالعه بیشتر و تجزیه فلزی، به خارج از کشور ارسال شود.

خوشبختانه این سکه بعد از تحقیقات بیشتر در انگلیس و آلمان و تجزیه فلزی کاملاً با آلیاژ طلای باستانی موافقت داشت، اما به دلایل نامعلوم نتایج آزمایشات هرگز منتشر نشد! و این سکه نیز دچار همان سرنوشتی شد که سایر سکه‌های طلای اشکانی دچار آن شده‌اند. بطور خلاصه باید بگوییم که "متخصصین" تمام سعی خودشان را کردند تا از قبول اصالت سکه های طلای اشکانی خودداری کنند.

تصویر شماره ۲

متأسفانه سکه مذکور طبق گزارشی به تاریخ ۲۱ اکتبر ۲۰۰۲ توسط اعضای ارشد IAPN^{۱۴} (انجمن بین المللی سکه شناسان حرفه‌ای) در سوئیس به عنوان نمونه‌ای جعلی معرفی شده است.

بنابراین، با در نظر گرفتن جوّی که در مورد عدم اصالت سکه های طلای اشکانی ایجاد شده (از جمله گروه نسبتاً بزرگی از نمونه‌های طلای ونن اول)، اثبات اصالت این دینارهای طلای مهرداد دوم و مهرداد سوم اگر غیر ممکن نباشد، امری بسیار مشکل خواهد بود.

اولین قدم در جهت اثبات اصالت (یا عدم اصالت) این سکه‌ها ملزم به انجام دو آزمایش بر روی فلز آنها خواهد بود. در مورد اول، با استفاده از روش EPMA^{۱۵} و یا NAA^{۱۶} و یا یکی دیگر از روش‌های دقیق اندازه‌گیری، میزان فلزات و غیرفلزات گوناگون در آلیاژ

¹³ Professor David Sellwood

¹⁴ International Association of Professional Numismatist

¹⁵ Electron Probe Micro-Analysis

¹⁶ Neutron Activation Analysis

طلای این سکه‌ها مشخص خواهد شد. این امر در مورد نمونه‌های طلا معمولاً با استفاده از روش NAA انجام پذیر است که منجر می‌شود لیستی که شامل بیش از ۵۰ عنصر مختلف است به دست آید (با میزان دقت یک قسمت در یک میلیارد^{۱۷}).

مرحله دوم، که شامل آزمایشی بسیار دقیق، گران و نسبتاً جدید است، با استخراج و شمارش اتم‌های هلیوم^{۱۸} از داخل ساختمان فلز سکه‌ها، قادر به تخمین عمر آلیاژ طلا با دقتی در حدود ۵۰ سال خواهد شد.

اگر نتایج بدست آمده از این دو آزمایش مطلوب باشند، در آن صورت امیدی هست که بتوان با ارائه آنها و گزارشی در مورد نحوه حکاکی و روش ضرب این دو نمونه (مهراد دوم و مهراد سوم)، اصالت آن را تأیید کرد. در غیر اینصورت، این نمونه‌ها، مورد تأیید اعضای IAPN قرار نخواهند گرفت.

این آرئوس طلای مهراد سوم با وزن ۸٫۳ گرم در صفحه ی ۸۲ کتاب سکه های ایران/پیش از اسلام در موزه مرکزی آستان قدس رضوی بقلم آقای امین امینی به عنوان نمونه اصیل معرفی شده است.

ج) سیناتروک اول

باستان‌شناسان روسی که طی سال‌های ۱۰۶۹-۱۹۷۸ در محل تپه طلا^{۱۹} در شمال افغانستان به حفاری مشغول بودند، در سال ۱۹۷۶ در منطقه ۶ (Site 6) در مقبره شماره ۳، یک سکه مهراد دوم کنار دست‌های جسد یک زن و طلای تیریوس^{۲۰} در بیرون تابوت وی، و در مقبره شماره ۶، سکه فرهاد چهارم در دهان و طلای سیناتروک اول در دست چپ جسد یک زن که احتمالاً یکی از شاهزادگان و یا شهبانوان حکام محلی در حوالی شهر مرو بوده است، کشف کردند.

تصویر شماره ۳

چهار سکه بدست آمده از تپه طلا افغانستان

¹⁷ = 1 ppb

¹⁸ Helium

¹⁹ Tilliya-tepe

²⁰ Tiberius

۱- مهرداد دوم (۱۲۱-۹۱ قبل از میلاد)

۲- فرهاد چهارم (۳۸-۲ قبل از میلاد)

۳- سیناتروک (۹۳-۷۰ قبل از میلاد)

۴- تیبریوس (۴۲-۳۷ قبل از میلاد)

تصویر شماره ۴

سکه طلای سیناتروک اول

سکه‌های طلا و نقره اولیه این گروه Sellwood 33.7 بدون سورشارژ^{۲۱} توسط پادشاه اشکانی بنام سیناتروک، احتمالاً برای پرداخت دستمزد قشون سکا^{۲۲} که به او در بدست آوردن تاج و تخت اشکانی کمک کردند، ضرب شده است. این سکه از لحاظ طرز حکاکی متعلق به یکی از ضرابخانه‌های شرق پارت، یعنی مارگیان (مرو امروزی) می‌باشد، و نمونه‌های مشابه نقره هم دارد، البته سرسکه این نمونه طلا یونیک می‌باشد و با آن سکه نقره ضرب نشده است. چنین به نظر می‌رسد که یکی از حکام محلی منطقه شمال افغانستان (King 'C') Mitchiner ACW 776 در صده اول پیش از میلاد، تعداد زیادی از سکه‌های نقره و طلا از این نوع بخصوص را با "نشانه" خود سورشارژ کرده است.

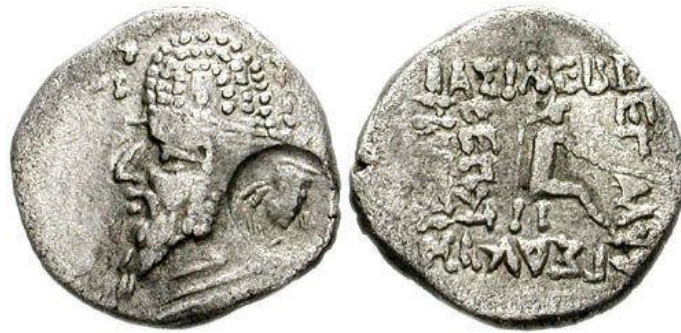
از همین نوع سکه بخصوص و با همین طرح سورشارژ تعدادی نمونه نقره هم به دست آمده است. نمونه‌هایی در این گروه نشان می‌دهند همان سورشارژی که بر روی نمونه طلا بکار برده شده، برای سورشارژ کردن این سکه‌های نقره هم مورد استفاده قرار گرفته است. در تصویر شماره ۵، یک نمونه از سکه‌های نقره سورشارژ شده توسط طرح‌های مشابه سورشارژ سکه طلای پادشاه اشکانی سیناتروک دیده می‌شود. در مقاله‌ای^{۲۳} که توسط لوگینو و نیکیتین انتشار یافته به شرح دقیق‌تری در رابطه با این سکه‌های نقره پرداخته شده است.

²¹ Countermark

²² قوم Sacaraucae

²³ Parthian Coins from Margiana: Numismatics and History - Bulletin of the Asia Institute - No. 10 (1996), 39-51

تصویر شماره ۵

سکه طلای یافت شده توسط باستان شناسان روسی در کتاب آقای ویکتور ساریانیدی^{۲۴} که در سال ۱۹۸۵ منتشر شده^{۲۵} برای اولین بار معرفی شد. نمونه دیگری هم از همین سکه طلا سالها بعد، از شهر هامبورگ در کشور آلمان سر درآورد که احتمالاً در مجموعه شخصی یک مجموعه‌دار آلمانی در فرانکفورت نگهداری می‌شود. نمونه دوم توسط آقای روبرت سنور^{۲۶} مطالعه و در جلد دوم از کتاب^{۲۷} ایشان معرفی شده است. سکه طلای کشف شده از تپه طلا، ۱,۸ در ۱,۵۸ سانتیمتر قطر و ۳,۳۵ گرم وزن دارد و ضخامت آن ۰,۱۵ سانتی متر است.

به عقیده آقای سنور سکه مکشوفه در تپه طلای افغانستان از طلای "ناخالص" با درصد بالای نقره^{۲۸} می‌باشد و چون ناخالصی‌هایی همانند نقره، مس و سایر فلزات سبکتر از طلا، وزن مخصوص آلیاژ طلا را پایین می‌آورند، به همین دلیل وزن آن کمتر از انتظار است. از آنجایی که این سکه در کاوش‌های علمی توسط باستان شناس‌های روسی به دست آمده است جای هیچ تردید و شکی در اصالت آن باقی نمی‌ماند و تا کنون به طور رسمی هیچکس اصالت این سکه را زیر سوال نبرده است. بنابراین، احتمال جعلی بودن آن کاملاً منتفی است.

(د) ونن اول

از آنجا که سکه‌های طلای ونن اول (۸-۱۲ م.) از یک حفاری غیر علمی به دست آمده است، شوربختانه اطلاعات ما در مورد زمان و مکان دقیق کشف آنها همیشه "دست دوم" بوده و خواهد بود. با استناد به این اطلاعات "دست دوم"، تنها می‌توان گفت که این سکه‌ها در اواخر سال ۱۹۸۶ میلادی پیدا شده‌اند. در مورد مکان دقیق کشف آنها، همانطور که پیشتر توضیح داده شد اطلاعات ما ناقص است، شاید بتوان ادعا کرد که این سکه‌ها از

²⁴ Victor Sarianidi

²⁵ The Golden Hoard of Bactria - From Tillya-tepe Excavations in Northern Afghanistan - Leningrad, 1985

²⁶ Robert Senior

²⁷ Indo-Scythian Coins and History: Volume II - The Illustrated Catalogue of Indo-Scythian and Indo-Parthian Coins. 2001

²⁸ base gold

خاک کشور ارمنستان بیرون آمده‌اند، اما هیچ مدرکی بر اثبات این ادعا در دست نداریم. احتمالاً ونن به منظور پرداخت دستمزد سربازان رومی که در مصاف با اردوان چهارم (۱۰-۳۸ م.) در سپاه او بودند دستور به ضرب کردن این سکه‌های طلا داده است.

باید گفت که از تعداد دقیق این سکه‌ها نیز اطلاعات موثقی در دست نیست اما به طور حدودی می‌توان گفت تعداد آنها حدود نُهصد عدد بوده است. متأسفانه از این تعداد حدود شش صد سکه به بوتۀ طلاسازی سپرده شد.

این سکه‌ها شامل سه نوع مختلف: دینار (با وزن متوسط ۷٫۹۱ گرم)، یک سوم دینار (با وزن متوسط ۲٫۶۴ گرم) و یک ششم دینار (با وزن متوسط ۱٫۳۳ گرم) می‌شوند و همچنین باید افزود تمامی این سکه‌ها طلا بوده و نمونه‌های دیگر نقره یا مس در کنارشان نبوده است.

در سال ۱۹۹۰ تعداد ۱۰ نمونه از این سکه‌ها توسط آقای دکتر پیتر نورهور^{۲۹} در دپارتمان متالورژی دانشگاه آکسفورد توسط روش EMPA^{۳۰} تجزیه شدند. نتیجه این آزمایشات نشان می‌دهند که در آلیاژ این سکه‌ها هیچگونه اشکالی از نقطه نظر قدمت وجود ندارد. به عبارت دیگر، آلیاژ مدرن نیست.

تصویر شماره ۶

Sample no.		Fe %	Co %	Ni %	Cu %	Zn %	As %	Sb %
S.1.1	11 (Aureus)	tr.	tr.?	—	2.35	—	—	0.01
S.1.2	30 (Aureus)	—	—	0.01	1.78	—	—	0.01
S.1.3	94 (Aureus)	—	tr.	tr.	1.70	—	—	0.01
S.1.4	133 (Aureus)	0.01	tr.	0.01	2.96	—	—	0.02
S.2.1	142 (Aureus)	tr.	tr.	tr.	2.48	—	—	tr.
S.2.2	175 (Aureus)	tr.	—	—	1.75	—	—	0.01
S.2.3	230 (Aureus)	0.01	—	0.02	1.91	—	—	0.01
S.2.4	310 (Aureus)	0.01	—	—	3.08	—	—	tr.
S.4.1	279 (1/3 Aureus)	0.02	0.01	—	0.78	—	—	0.01
(only Surface Analysis was performed on this sample)								
S.4.2	37 (1.6 Aureus)	—	—	0.10	2.56	—	—	0.04*
Sample no.		Sn %	Ag %	Bi %	Pb %	Au %	S %	
S.1.1	11 (Aureus)	tr.?	0.14	—	0.11	97.35	0.02	
S.1.2	30 (Aureus)	0.01	0.42	—	0.13	97.63	0.01	
S.1.3	94 (Aureus)	tr.	0.10	—	0.01	98.15	0.01	
S.1.4	133 (Aureus)	tr.	0.43	—	0.15	96.58	0.03	
S.2.1	142 (Aureus)	0.02*	0.05	—	0.04	97.41	0.01	
S.2.2	175 (Aureus)	0.02	0.22	—	0.02*	97.95	0.01	
S.2.3	230 (Aureus)	—	0.14	—	—	97.89	0.02	
S.2.4	310 (Aureus)	0.01*	0.10	—	0.02*	96.74	0.02	
S.4.1	279 (1/3 Aureus)	tr.	0.22	—	0.10	98.85	0.01	
(Only Surface Analysis was performed on this sample)								
S.4.2	37 (1/6 Aureus)	—	—	—	0.10	97.26	—	

* these are approximate values.

جدول تجزیه و تحلیل ۱۰ نمون سکه طلای ونن به روش EMPA (۱۹۹۰ مه ۲۵، دانشگاه آکسفورد)

²⁹ Dr. Peter Northover

³⁰ Electron Probe Micro Analysis

مرحوم پروفیسور دیوید سلوود که نام ایشان از سکه شناسی اشکانی جدا ناپذیر است هم اصالت این سکه‌ها را تأیید کرده و نتایج آزمایشات فوق را در مقاله‌ای با نام Parthian Gold Coin گنجانده‌اند. مضافاً، در سال ۱۹۹۵، جهت تأیید این نتایج، تعداد ۱۰۸ نمونه دیگر از سکه‌های طلای ونن توسط XRFA^{۳۱} در ضربانخانه سلطنتی^{۳۲} انگلیس مورد آزمایش قرار گرفتند. خوشبختانه، نتایج آن آزمایشات هم مثبت بود (یعنی آلیاژ طلا مدرن نبود).

شوربختانه عده‌ای از "سکه‌فروشان" در اروپا و آمریکا اعتقادی به اصالت این سکه‌ها ندارند. آقایان آلن واکر^{۳۳} و فیودور بوتری^{۳۴} که دانش آنها در زمینه سکه‌شناسی اشکانی اندک است، تحت مقاله‌ای^{۳۵} این سکه‌ها را طبق رأی IBSCC^{۳۶} (هیئت بین‌المللی جلوگیری از سکه‌های جعلی) جعلی دانسته، اما دلیل موثقی ارائه نداده‌اند. لیست دلایل آنها نسبتاً طولیل است، اما نکاتی که به آنها اشاره می‌کنند دلیل واضحی به کم اطلاعی آنها از سکه‌ها، تاریخ و تحول ضرب سکه، و همچنین مراحل مختلف خط‌شناسی و سیر قهقرای دانش زبان یونانی در دوره اشکانیان است. به عنوان مثال، آنها معتقدند که جهت تصویر شاه بر تخت نشسته در پشت تعدادی از نمونه‌های دینار، و تمام نمونه‌های ۱/۳ و ۱/۶ دینار، که نایک^{۳۷} را در دست چپ نگهداری می‌کند اشتباه است! به عبارت دیگر، آنها اصرار دارند که شاه باید نایک را در دست راست داشته باشد، و جهت اثبات این نکته به درهم‌های نقره ونن اشاره می‌کنند که طبق "تئوری" آنها بر پشت آن گروه از سکه‌های ونن، نایک "همیشه" شاخه نخل را در دست راست دارد! این نکته در مورد درهم‌های ونن از ضربانخانه اکباتان کاملاً صحیح است. اما آنها غافل از این هستند که در پشت درهم‌های نقره ونن از ضربانخانه ری (محل ضرب تمام نمونه‌های طلا)، نایک شاخه نخل را در دست چپ دارد! (به تصاویر ۷ الی ۱۲ توجه فرمایید).

استدلال دیگر آنها این است که چرا در نوشته برخی از این سکه‌های طلا حالات "اسمی" (nominative) و "ملکی" (genitive) القاب ونن با هم ادغام شده‌اند. باز هم آنها غافل از این حقیقتند که دقیقاً همین نوع ادغام در نوشته چند نمونه دیگر از سکه‌های اشکانی که هم قبل و هم بعد از این سکه‌های طلا ضرب شده‌اند مشاهده می‌شود.

متن روی سکه: ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΟΝΩΝΗΣ

متن پشت سکه: ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΟΝΩΝΗΣ

³¹ X-Ray Fluorescence Analysis

³² Royal Mint

³³ Alan Walkey

³⁴ Theodore Vern Buttrey Jr

³⁵ Bulletin on Counterfeits, vol 19, no 2, 1994/5

³⁶ IBSCC - International Bureau for the Suppression of Counterfeit Coins

³⁷ Nike

در مورد ادغام حالات "اسمی" و "ملکی" نوشته پشت یک گروه از این سکه‌های طلا (تنها از نوع دینار، با تصویر شاه بر پشت آنها در حال دریافت شاخه نخل از توخه^{۳۸} است)، اگر به نوشته پشت چهار درهمی های تیرداد (شاه یاغی و رقیب فرهاد چهارم) رجوع کنیم، مشاهده خواهیم کرد، با اینکه سرسکه‌های این گروه از چهاردرهمی‌ها (گونه‌های ۹-۷، ۵۵۵) در سلوکیه بر جوار دجله که در آنجا دانش زبان یونانی همیشه به مراتب بهتر و گسترده‌تر از ری بوده، حکاکی شده، اما یکی از القاب تیرداد در نوشته پشت این سکه‌ها حالت "اسمی" دارد در صورتیکه بقیه القاب او به حالت "ملکی" هستند. این تنها لقب به حالت "اسمی" سطر اول از دو خط پائین نوشته این سکه‌ها را تشکیل می‌دهد. به عبارت دیگر، بجای اینکه لقب "خود مختار" مانند سایر القاب تیرداد به حالت "ملکی" ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ حکاکی شده باشد، بصورت حالت "اسمی" ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ است و این یک پدیده اتفاقی در اثر اشتباه حکاک در یک مورد نیست، بلکه در نوشته پشت تمام سکه‌های این گروه که از سرسکه‌های متعددی ضرب شده‌اند، دیده می‌شود. مورد دوم هم شامل درهم‌های ۴، ۶۶۶ گودرز دوم می‌شود. نوشته پشت این گروه از درهم‌های اشکانی ادغامی از دو حالت "اسمی" و "ملکی" است. این دو مثال بخوبی ادغام دو حالت "اسمی" و "ملکی" در نوشته برخی از سکه‌های طلای ونن را توجیه می‌کنند. در حقیقت، چنانچه نوشته پشت این گروه بخصوص از سکه‌های طلای ونن از لحاظ دستور زبانی کاملاً صحیح و فاقد لغزش بود، آن وقت باید در اصالت آنها شک می‌کردیم، چون احتمال چنین دانش گسترده‌ای از زبان یونانی در ضرابخانه ری در آن مقطع از زمان بسیار پائین است.

تصویر شماره ۷ - دینار

تصویر شماره ۸ - دینار

تصویر شماره ۹ - یک سوم دینار

تصویر شماره ۱۰ - یک ششم دینار

تصویر شماره ۱۱ - درهم ضرب اکباتان

تصویر شماره ۱۲ - درهم ضرب راگا

ه) سکه های روکش طلا

در بین سکه های اشکانی با نمونه هایی رو به رو می شویم که می توان آنها را "جعل باستانی" قلمداد کرد. سکه ای از جنس نقره در دست است که توسط ضرابخانه دولتی ضرب، اما توسط دولت یا شخصی جاعل با "روکشی" از طلا ملبس شده و بجای سکه طلا مورد استفاده و داد و ستد قرار گرفته است. در تصویر شماره ۱۳ یک نمونه چهار درهمی زراندود شده از وردان اول (۳۸-۴۶ م.) با وزن ۱۳,۲ گرم آمده است. این سکه سند محکم و جواب کوبنده ای است به کسانی که تمام سکه های طلای اشکانی را جعلی می دانند و تصور می کنند که شاهان پارتی در طی پنج قرن حکومت با اقتدار خود هرگز اقدام به ضرب سکه طلا نکرده اند.

تصویر شماره ۱۳

این سکه نقره، روکشی از جنس طلا بر روی خود دارد و بنابراین یک جعل قدیمی از سکه های طلای پارتی محسوب می شود، این نکته دلیل بزرگی بر وجود سکه های طلای غیر روکش اشکانی (حتی از همین نوع) می باشد. در غیر اینصورت چرا "جاعلان" باید سکه هایی جعل کنند که مشابه آنها اصلاً وجود نداشته است؟ پس می توان نتیجه گرفت که حتماً سکه های طلا، در دوران امپراتوری پارتیان رایج بوده، کما اینکه به صورت بسیار محدود، و حتی اقدام به جعل آن نیز در همان زمان شده است.

منابع

لاتین

- Centennial publication of The American Numismatic Society. Trois monnales parthes inédites – R.Ghirshman 1965. Pages: 279-284.
- The Golden Hoard of Bactria - From Tillya-tepe Excavations in Northern Afghanistan - by: Victor Sarianidi - Leningrad, 1985.
- Parthian Coins from Margiana: Numismatics and History - by: S.D. Loginov and A.B. Nikitin - Bulletin of the Asia Institute - No. 10 (1996), 39-51.
- Indo-Scythian Coins and History: Volume II - The Illustrated Catalogue of Indo-Scythian and Indo-Parthian Coins. by: Robert. C. Senior- Publisher: Classical Numismatic Group – 2001.
- Parthian Gold Coins By: David G. Sellwood Proceedings of the XIth International Numismatic Congress Organized for the 150th anniversary of the Société de Numismatique de Belgique, Brussels, September 8th-13 1991 Volume I. Edited by: T. Hackens and Gh. Moucharte Louvain-la-Neuve, 1993. Pages: 295-298.
- Das Partherreich und seine Zeugnisse: The Arsacid-Empire: Sources and Documentation (Historia Einzel-Schriften) (German Edition). by: Josef Wiesehöfer - Publisher: Franz Steiner Verlag (December 1, 1998) Pages: 239.

فارسی

- حسن پیرنیا(مشیرالدوله)، تاریخ ایران باستان، تهران، دنیای کتاب، ۱۳۶۲، جلد دوم و سوم.
- کیارش غلامی، سکه‌های اشکانی بازنگری تاریخ و سکه‌شناسی اشکانیان، نشر پازینه، چاپ اول، تهران، ۱۳۹۲.
- امین امینی، سکه‌های ایران پیش از اسلام در موزه مرکزی آستان قدس رضوی، نشر آستان قدس رضوی – پازینه، چاپ اول، تهران، ۱۳۹۵.